

Ynglende fugle i Roskilde Fjord 2008

- med registrering af naturforhold

Rekvirenter

Roskilde Kommune
Køgevej 80
4000 Roskilde
Tlf. 46 31 30 00
Att. Morten Vincents

Lejre Kommune
Lyndby Gade 19, Lyndby
Postboks 51
4070 Kirke Hyllinge
Tlf. 46 46 46 46
Att. Søren Grøntved Christiansen

Frederikssund Kommune
Torvet 2
3600 Frederikssund
Tlf. 47 35 10 00
Att. Troels Karlog

Rådgiver

Orbicon A/S
Ringstedvej 20
4000 Roskilde
Telefon 46 30 03 10
Fax 46 30 03 11

Projektansvarlig Erik Mandrup Jacobsen
Kvalitetssikring Flemming Pagh Jensen
Godkendt af Per Møller-Jensen
Revisionsnr. 01
Udgivet December 2008

Sagsnr. 362-08-713

INDHOLDSFORTEGNELSE

1	Baggrund	2
1.1	Fjorden.....	3
1.2	Fuglebeskyttelsesområdet.....	3
2	Metode	6
2.1	Logbog	6
3	Resultater	11
3.1	Årsoversigt 2008	12
4	Sammenfatning	18
4.1	Ynglefugle 2008 – med tilbageblik.....	18
4.2	Plejebehov	19
5	Referencer	19

1 Baggrund

Roskilde Fjord er et af Danmarks vigtigste naturområder. Fjorden er yngle- og rasteplads for en lang række arter af vandfugle, hvoraf flere er fåtallige ynglefugle i Danmark. Fjorden er af samme grund udpeget som et af Danmarks 113 Fuglebeskyttelsesområder.

Systematiske optællinger af fjordens fugleliv er foretaget siden 1978. I perioden 1978-1981 blev tællingerne gennemført i regi af Fredningsstyrelsen, i 1982-1989 varetog Hovedstadsrådet tællingerne, og efterfølgende (1990-2006) gennemførtes naturovervågningen i regi af Roskilde Amt og enkelte år Frederiksborg Amt.

Tællingerne i Roskilde Fjord har gennem årene tilvejebragt et solidt datagrundlag, som amterne bl.a. har kunnet anvende i den daglige administration af Naturbeskyttelsesloven. Senest har oplysninger fra tællingerne været benyttet i amternes Natura 2000 basisanalyse for Fuglebeskyttelsesområdet Roskilde Fjord.

Med amternes nedlæggelse per 1. januar 2007 overtog kommunerne ansvaret for en række naturforvaltningsopgaver. Derfor er de seneste års undersøgelser gennemført som et tværkommunalt samarbejde mellem de 3 fjordkommuner, der har de største naturforvaltningsmæssige interesser i Roskilde Fjord: Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommuner.

Det har været vigtigt at fortsætte overvågningen og ikke bryde en usædvanligt lang tidsserie på nu 30 år, men samtidig har det også været hensigten i højere grad end tidligere at målrette programmet mod de forpligtigelser og behov, der knytter sig til den kommunale naturforvaltning.

Alle de øer og holme, der har været dækket af programmet siden 1978, blev besøgt i 2008, og som noget nye er der desuden fra og med 2007 foretaget tællinger på en række udvalgte strandenge og søer rundt om fjorden. På flere af disse har været gennemført forskellige naturgenopretningstiltag, og fugletællingerne kan være med til at vise, om tiltagene har haft den ønskede effekt.

Med tiden er det tanken at udvikle programmet ved fortsat at målrette såvel indhold som afrapportering mod de kommunale behov. Det er bevidst valgt at foretage en enkel afrapportering, der dels giver en aktuel status for ynglefuglebestandene af de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområdet samt andre karakterarter, dels fokuserer på naturforholdene på de enkelte øer, holme og strandenge i fjorden. Det er tanken, at projektet fremover skal tilvejebringe bl.a. følgende resultater:

- En viden om de langsigtede udviklingstendenser for bestandene af de arter, der ligger til grund for udpegningen af Fuglebeskyttelsesområdet samt andre "interessearter" tilknyttet fjordens øer, holme og strandenge.
- En bedre viden om natur- og driftsforholdene på de enkelte øer og holme i fjorden til brug den daglige administration, herunder Natura 2000 planlægningen og administration af Naturbeskyttelsesloven.

Sideløbende med fugleregistreringerne er foretaget en vurdering af, hvorvidt der forekommer rotter, mink eller andre invasive arter på lokaliteterne.

Årets feltarbejde på øer og holme i fjorden samt på enkelte "nye" lokaliteter er gennemført af Pelle Andersen-Harild. Afrapportering og feltarbejde på udvalgte strandenge og andre lokaliteter i Fuglebeskyttelsesområdet er udført i regi af Orbicon A/S.

1.1 Fjorden

Roskilde Fjord er et typisk sjællandsk fjordlandskab med talrige snævre løb og små øer og holme, der opstod efter sidste istid, da havet trængte ind over det bakkede morænelandskab og oversvømmede dets laveste dele. Siden stenalderen har landet hævet sig med 2-3 meter, og fjordens udstrækning er derved blevet mindre.

Roskilde Fjord er næsten overalt meget lavvandet med vanddybder på mindre end 6 meter. Egentlig vade forekommer dog kun få steder. Langs kysten findes strandenge og rørsumpe. I den lavvandede fjord ligger ca. 30 små øer og holme. Den største - Eskilsø - har bakket morænelandskab, mens de øvrige øer består af strandenge, sand- og stenrev.

Roskilde Fjord er raste- og fourageringsområde for et stort antal vandfugle. Antallet er varierende og stærkt afhængig af årstid og vejrforhold. Området har international betydning for sangsvane, knopsvane, troldand, hvinand, stor skallesluger og blishøne. Herudover ses taffeland, pibeand og gråand hyppigt rastende i fjorden. I vinterhalvåret optræder troldand undertiden i flokke på mere end 20.000 fugle.

I fjorden ruger også arter, som er fåtallige ynglefugle i Danmark. Efter 100 års fravær på fjorden ynglede således et par havørne med succes på Bognæs i 2007 og 2008.

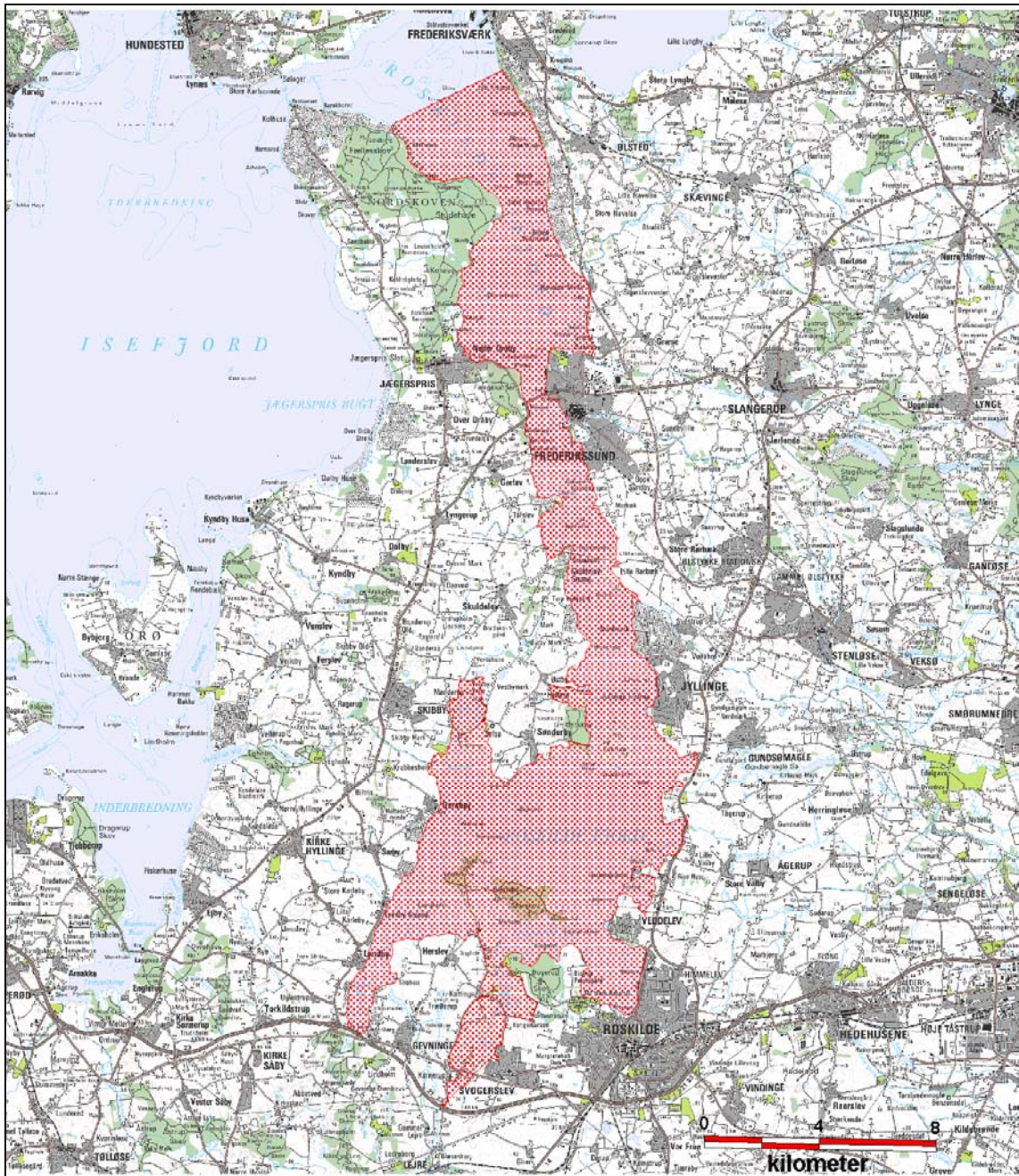
1.2 Fuglebeskyttelsesområdet

Roskilde Fjord er et af Danmarks 113 Fuglebeskyttelsesområder. Foruden selve fjorden og en del af de tilstødende strandenge omfatter Fuglebeskyttelsesområdet (nr. 105) også den syd for liggende Kattinge Vig og Sø. Roskilde Fjord er desuden udpeget som Habitatområde.

Miljø- og Energiministeriet har med virkning fra 1. september 1995 desuden udlagt Roskilde Fjord og Store Kattinge Sø som vildtreservat. Reservatordningen indebærer, at der i en række "kerneområder" er forbud mod jagt og hurtig motorbådssejls. Af hensyn til rugende fugle blev øer og holme i fjorden fredet i 1985. Fredningen forbyder adgang i fuglenes yngletid fra 1. april til 15 juli. Reservatordningen udvider forbuddet til også at omfatte en 50 meter zone omkring en række øer.

Strandeng på Eskilsø (Foto: E.M. Jacobsen).

Figur 1: Udstrækningen af Fuglebeskyttelsesområde nr. 105 Roskilde Fjord, Kattinge Vig og Sø vist med rød raster.

Grundlaget for Fuglebeskyttelsesområderne er Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979, der har som formål at beskytte og forbedre vilkårene for de vilde fuglearter i EU, hvilket bl.a. sker ved, at medlemslandene opretter Fuglebeskyttelsesområder. I kraft af sit medlemskab af EU er Danmark forpligtiget til at opretholde en gunstig bevaringsstatus (jvf. Søgaard et al. 2003) for de fuglearter, som området er udpeget for. Udpegningsgrundlaget for Roskilde Fjord er sammenfattet i Tabel 1.

Table 1: Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 105 Roskilde Fjord, Kattinge Vig og Sø

Forklaring til tabel:

Y: Ynglende art.

T: Trækfugle, der opholder sig i området i internationalt betydende antal.

Tn: Trækfugle, der opholder sig i området i nationalt betydende antal.

Det er desuden angivet hvilke kriterier, der ligger til grund for vurderingen af, om arten opfylder ovennævnte betingelser:

- F1: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og yngler regelmæssigt i området i væsentligt antal, dvs. med 1% eller mere af den nationale bestand.
- F2: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og har i en del af artens livscyklus en væsentlig forekomst i området, dvs. for talrige arter (T) skal arten være regelmæssigt tilbagevendende og forekomme i internationalt betydende antal, og for mere fåtallige arter (Tn), hvor områder i Danmark er væsentlige for at bevare arten i dens geografiske sø- og landområde, skal arten forekomme med 1% eller mere af den nationale bestand.
- F3: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til den samlede opretholdelse af bestande af spredt forekommende arter som f.eks. Natravn og Rødrygget Tornskade.
- F4: arten er regelmæssigt tilbagevendende og forekommer i internationalt betydende antal, dvs. at den i området forekommer med 1% eller mere af den samlede bestand inden for trækvejen af fuglearten.
- F5: arten er regelmæssigt tilbagevendende og har en væsentlig forekomst i områder med internationalt betydende antal vandfugle, dvs. at der i området regelmæssigt forekommer mindst 20.000 vandfugle af forskellige arter, dog undtaget måger.
- F6: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til at opretholde artens udbredelsesområde i Danmark.
- F7: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til artens overlevelse i kritiske perioder af dens livscyklus, f.eks. i isvintre, i fældningstiden, på trækket mod ynglestederne og lignende.

Sangsvane	Tn	F2, F4
Havørn	Tn	F2
Klyde	Y	F1
Fjordterne	Y	F1
Havterne	Y	F1
Dværgterne	Y	F1
Knopsvane	T	F4
Grågås	T	F4
Troldand	T	F4
Hvinand	T	F4
Stor skallesluger	T	F4
Blishøne	T	F4

2 Metode

Optællingerne har været gennemført i Roskilde Fjord efter samme metodik siden 1978 (Se tidligere årsrapporter for detailbeskrivelser).

Ynglefugletællingerne på øer og holme i fjorden er gennemført som totaloptællinger i fuglenes yngletid. På større øer, f.eks. Eskilsø, er tællingerne gennemført som en kombination af en gennemgang af potentielle yngleområder og optællinger fra faste observationsposter. På enkelte meget små holme har det været muligt at foretage tællingen fra båd, alternativt er gået i land og talt fra en fast observationspost. Enkelte meget kystnære øer er optalt ved observationer fra land.

Det er tilstræbt på de enkelte lokaliteter at vælge den fremgangsmåde, der mindst muligt forstyrrer det lokale fugleliv.

Strandengstællingerne blev gennemført i maj-juni. På de mindre lokaliteter blev foretaget en egentlig gennemgang af hele området, mens der på de største strandenge blev foretaget fjernobservationer fra gode oversigtspunkter og med en observationstid på mindst ½ time per punkt.

Fugleiagttagelser, andre relevante iagttagelser samt forhold vedrørende drift og pleje og på de pågældende lokaliteter blev efterfølgende sammenfattet i de feltskemaer, der udgør projektets egentlige afrapportering (bilag).

Alle fugle, der skønnedes at være lokale ynglefugle, blev registreret, og samtidigt registreredes ikke-ynglende fugle, der rastede eller fouragerede inden for undersøgelsesområdet. Generelt kan følgende siges om opdelingen mellem sikre, mulige og ikke-ynglende fugle:

- **Sikre ynglepar:** tydelig afledningsadfærd hos gamle fugle (især vadefugle). Fugle set på eller ved rede (f.eks. ande- og vadefugle). Dununger set (f.eks. lappedykker, andefugle).
- **Mulige ynglepar:** syngende stationær han (f.eks. vandrikse, spurvefugle). Parringsadfærd (f.eks. ænder, rovfugle). Ængstelig kalden fra gamle fugle (f.eks. vadefugle, spurvefugle). Redebyggende fugle.
- **Ikke-ynglende fugle:** øvrige observationer. For mange vandfugle er der en tendens til, at de optræder flokvis. En enkelt observation af en syngende han af en art, der normalt ikke yngler på lokaliteten. Disse observationer forekommer hyppigst i træktiden, d.v.s. især i april-maj.

Det skal desuden bemærkes, at der af en biologistuderende blev gennemført botaniske undersøgelser på en række af fjordens øer og holme i 2007. Hvilke lokaliteter, det drejer sig om, fremgår af feltskemaerne i bilag.

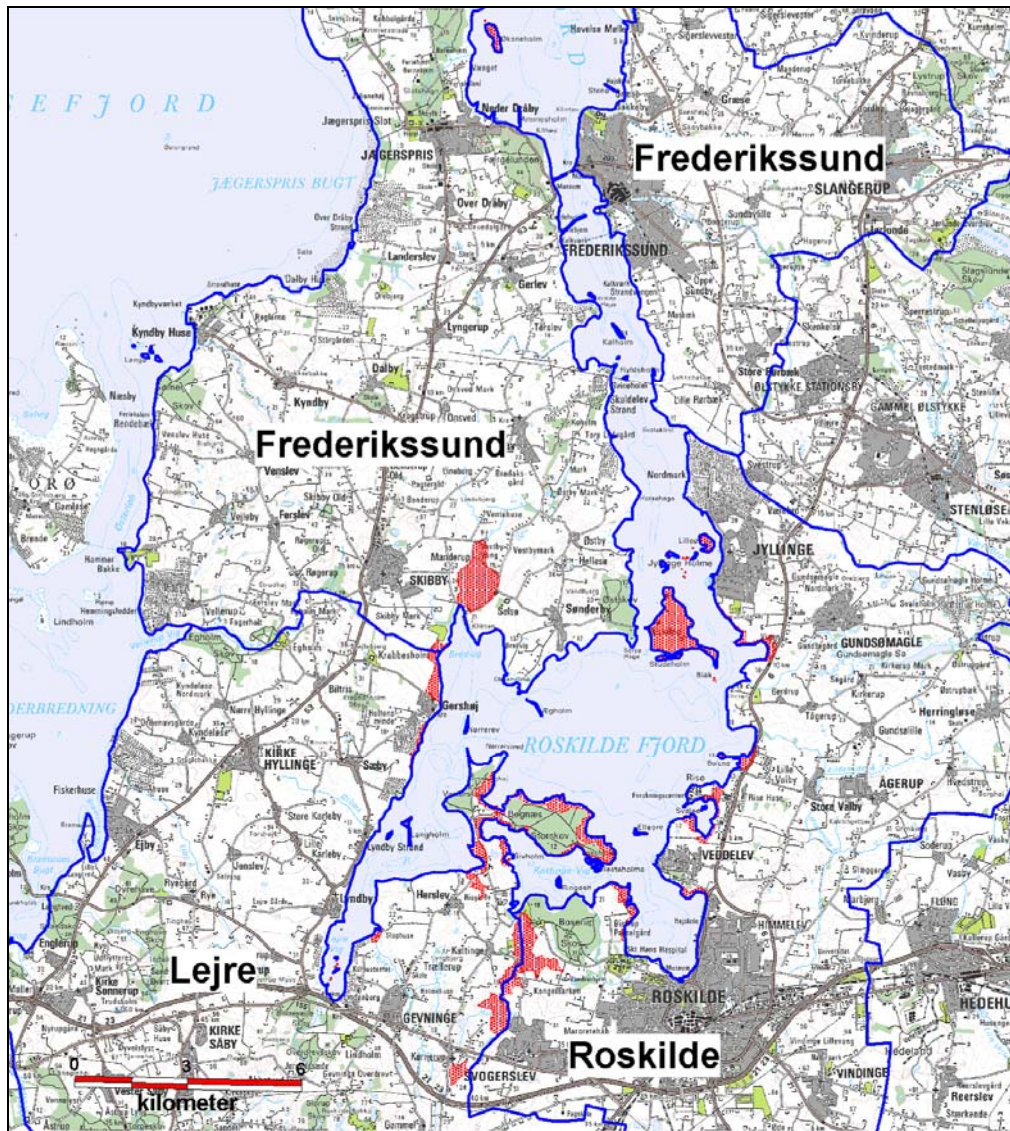
2.1 Logbog

Projektet i 2008 omfattede som tidligere år 1-2 besøg i fuglenes yngletid på alle øer og holme samt en række udvalgte strandenge i Roskilde Fjord med henblik på at registrere ynglefugle for alle karakterarter samt foretage en overordnet vurdering af naturforholdene (Tabel 2).

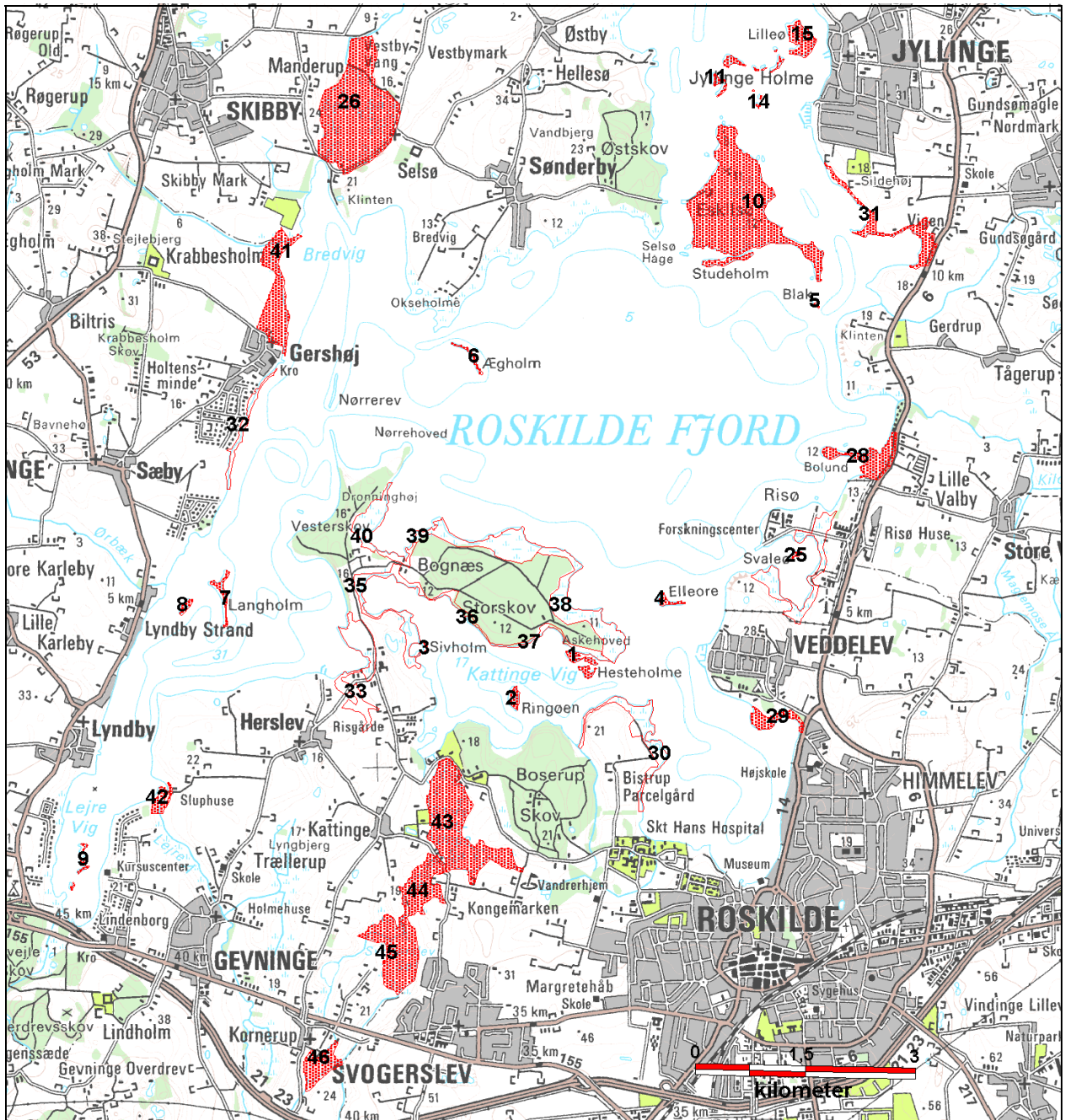
Tabel 2: Dækkede lokaliteter 2008. (Observatører: PAH: Pelle Andersen-Harild. EMJ: Erik Mandrup Jacobsen). Lokaliteter markeret med raster blev dækket i 2007 men ikke i 2008. Tallene henviser til Figur 3 og 4.

Nr.	Lokaliteter	Dækket	Dato	Kommune	Observatører
1	Hesteholmene	1978-2008		Lejre	PAH
2	Ringøen	1978-2008		Roskilde	PAH
3	Sivholm	1978-2008		Lejre	PAH
4	Elleøre	1978-2008		Roskilde	PAH
5	Blak	1978-2008		Frederikssund	PAH
6	Ægholm	1978-2008		Frederikssund	PAH
7	Langholm L	1978-2008		Lejre	PAH
8	Hyldeholm L	1978-2008		Lejre	PAH
9	Skovholmene	1978-2008		Lejre	PAH
10	Eskilsø	1978-2008		Frederikssund	PAH
11	Yderste Holm	1978-2008		Frederikssund	PAH
12	Tobaksholm	1978-2008		Roskilde	PAH
13	Flængholm	1978-2008		Roskilde	PAH
14	Våddragerholmene	1978-2008		Roskilde	PAH
15	Lilleø	1978-2008		Roskilde	PAH
16	Langholm J	1978-2008		Roskilde	PAH
17	Køholm	1978-2008		Frederikssund	PAH
18	Gadekærsholmen	1978-2008		Frederikssund	PAH
19	Peberholmen	1978-2008		Frederikssund	PAH
20	Stenø S	1978-2008		Frederikssund	PAH
21	Stenø N	1978-2008		Frederikssund	PAH
22	Øksneholm	1978-2008		Frederikssund	PAH
23	Ammesholm	1978-2008		Frederikssund	PAH
24	Hyldeholm S	1978-2008		Frederikssund	PAH
25	Svaleø	1978-2008		Roskilde	PAH
26	Selsø Sø	1978-2008		Frederikssund	PAH, EMJ
27	Bløden	2007		Roskilde	
28	Bolund	2007-2008		Roskilde	EMJ
29	Sønderø	2007-2008		Roskilde	EMJ
30	Parcelgården	2007		Roskilde	
31	Vigen	2007-2008		Roskilde	EMJ
32	Strandeng ved Gershøj	2007		Lejre	
33	Strandenge ved Herslev Havn	2007		Lejre	
34	Møllenæb og Hjælmsholm på Bognæs	2007		Lejre	
35	Gadekæret på Bognæs	2007		Lejre	
36	Smørvig på Bognæs	2007		Lejre	
37	Kragevig på Bognæs	2007		Lejre	
38	Egehoved – Askehoved på Bognæs	2007		Lejre	
39	Gundeløv Hage og Kongshage på Bognæs	2007		Lejre	
40	Ølvig på Bognæs	2007		Lejre	
41	Strandenge nord for Gershøj	2008		Lejre	PAH
42	Lejre Ås udmunding	2008		Lejre	PAH
43	Store Kattinge Sø	2008		Roskilde/Lejre	PAH, EMJ
44	Lille Kattinge Sø	2008		Roskilde/Lejre	PAH, EMJ
45	Svogerslev Sø	2008		Lejre	PAH, EMJ
46	Kornerup Sø	2008		Roskilde/Lejre	PAH, EMJ

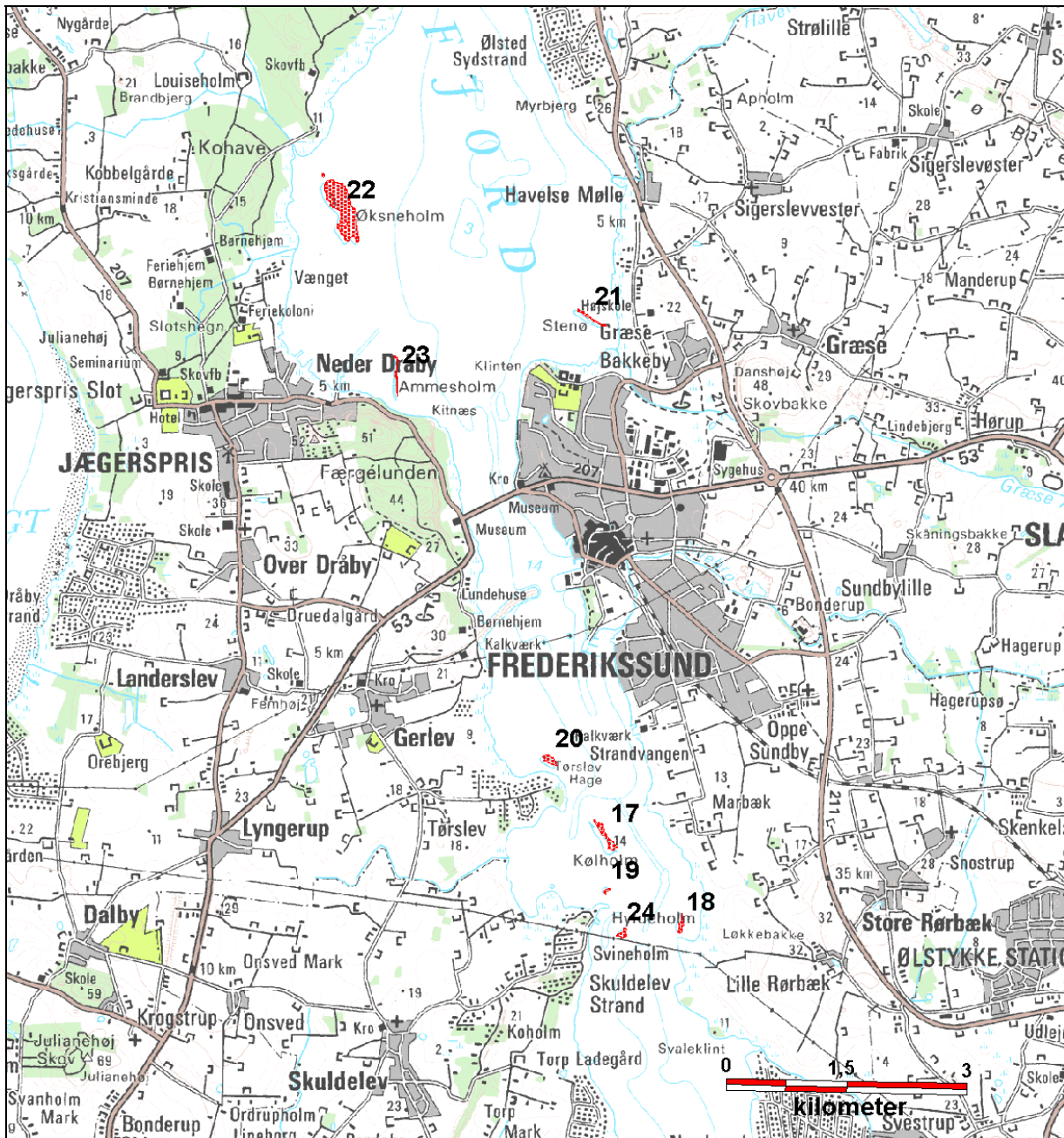
Ynglende fugle i Roskilde Fjord 2008
Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommuner

Figur 2: Oversigtskort over Roskilde Fjord. Alle lokaliteter dækket i 2007-2008 er vist. Kommunegrænser vist med blåt.

Figur 3: Besøgte lokaliteter (vist med raster) i Roskilde Fjord syd 2008. Tomme polygoner er lokaliteter dækket i 2007 men ikke 2008. Numrene henviser til oversigten i Tabel 2.

Figur 4: Besøgte lokaliteter (vist med raster) i Roskilde Fjord nord 2008. Tomme polygoner er lokaliteter dækket i 2007 men ikke 2008. Numrene henviser til oversigten i Tabel 2.

3 Resultater

Årets resultater omfatter følgende:

- Samlet årsoversigt over arter per lokalitet i hele fjorden, inkl. Selsø Sø og "nye" lokaliteter dækket i 2008, fordelt på kommuner.
- Tabel over bestandsudvikling i Roskilde Fjord 1978-2008 på "gamle" lokaliteter, inklusiv tallene fra 2003-2006, der ikke tidligere har været bragt.
- Feltskemaer 2008 med oplysninger om fugle og naturforhold m.m. (Bilag).
- GIS-oversigt over fugletællinger, naturforhold m.m. 2008 (overdraget de enkelte kommuner i elektronisk form).

Havterne – "udpegningsart" i Roskilde Fjord (Foto: Jens Kristian Kjærgaard).

3.1 Årsoversigt 2008

Tabel 3: Årsoversigt 2008 for Roskilde Kommune. "Udpegningsarterne" er markeret med raster.*: Fugle – ikke muligt at opgøre bestand. Lokalteter markeret med blå er ikke besøgt i 2008.

Roskilde 2008	Ringøen	Elleøre	Tobaksholm	Flængholm	Vådtræholmene	Lilleø	Langholm J	Svaleø	Bløden	Bolund	Sønderø	Parcelgården	Vigen	Store Kattinge Sø	Lille Kattinge Sø	Kornerup Sø	Subtotal Roskilde
Toppet lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	1	0	31
Knopsvane	22	43	4	24	0	5	10	3	0	0	0	0	0	0	0	0	111
Grågås	3	6	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	5	0	0	17
Gravand*	2ad	0	0	0	0	10ad	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
Knarand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Gråand	2	8	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0	3	2	0	2	23
Troldand	3	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Ederfugl	15	15	13	45	3	14	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	143
Rørhøne	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Blishøne	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	5	1	18
Strandskade	2	4	1	2	0	13	5	1	0	1	0	0	1	0	0	0	30
Klyde	4	2	0	0	0	15	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	24
Stor præstekrave	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Vibe	0	0	0	1	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	5
Rødben	0	0	0	0	0	6	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	9
Dobbeltbekkasin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Hættemåge	210	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260
Stormmåge	15	5	3	5	0	325	240	10	0	0	0	0	0	0	0	0	603
Sildemåge	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sølvmåge	50	300	50	130	0	125	55	2	0	0	0	0	0	0	0	0	712
Svartbag	1	1	0	15	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19
Fjordterne	0	0	0	0	0	35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	35
Havterne	0	1	0	0	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61
Gøg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	0	5
Sanglærke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	0	5	0	0	0	12
Digesvale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	40
Krage	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Nattergal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	1	8
Sjagger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15
Engpiber	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	2	0	0	0	7
Hvid vipstjert	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Gul vipstjert	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Sivsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	6
Kærsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	4
Rørsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	15	5	3	28
Rørspurv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	10	5	1	21
Bomlærke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Total	336	390	71	224	5	658	350	19	0	51	13	0	32	77	24	23	2273

Tabel 4: Årsoversigt 2008 Lejre Kommune. "Udpegningsarterne" er markeret med raster. *: Fugle – ikke muligt at opgøre bestand. Lokalteter markeret med blå er ikke besøgt i 2008.

Lejre 2008	Hesteholmene	Sivholm	Langholm L	Hydeholm L	Skovholmene	Strandeng ved Gershøj	Strandeng ved Herslev Havn	Mølleneb og Hjelmsholm	Gadekærret på Bognæs	Smørvig på Bognæs	Kragevig	Egehoved-Askehoved*	Gundeløv Hage og Korshage	Ølvig på Bognæs	Strandenge nord for Gershøj	Lejre Ås udmunding	Store Kattinge Sø	Lille Kattinge Sø	Svogerslev Sø	Kornerup Sø	Subtotal Lejre
Toppet lappedykker	0	0	0	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	1	10	0	50
Knopsvane	0	1	58	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	67
Grågås	0	1	5	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	4	0	26
Gravand*	0	2ad	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Gråand	0	1	2	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	2	11
Troldand	0	0	8	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	14
Ederfugl	0	0	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17
Havørn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Rørhøne	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Blishøne	0	1	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	1	22
Strandskade	1	1	4	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
Vibe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Rødben	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2
Dobbeltbekkasin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	3
Hættemåge	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Stormmåge	0	4	73	55	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	144
Sølvmåge	0	1	150	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	162
Svartbag	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Fjordterne	0	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15
Gøg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	2	0	5
Sanglærke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
Nattergal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	4	1	12
Sjagger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15
Engpiber	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Sivsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	0	6
Kærsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Rørsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	5	10	3	33
Rørspurv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	5	5	1	21
Total	1	10	319	59	92	0	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0	77	24	48	23	658

Table 5: Årsoversigt 2008 Frederikssund Kommune samt en total for alle dækkede lokaliteter. "Udpegningsarterne" er markeret med raster. *: Fugle – ikke muligt at opgøre bestand. Lokaliteter markeret med blå er ikke besøgt i 2008.

Frederikssund 2008	Blak	Ægholm	Eskilsø	Ydersteholm	Køholm	Gadekærholm	Peberholm	Stenø S	Stenø N	Øksneholm	Ammesholm	Hyldeholm S	Selsø Sø	Subtotal Frederikssund
Lille lappedykker	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Toppet lappedykker	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	16
Gråstrubet lappedykker	0	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15
Skarv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	145	145
Knopsvane	1	1	3	15	30	0	0	0	0	33	0	9	10	102
Grågås	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	1	28	33
Gravand*	0	0	57ad	0	2ad	0	0	0	0	27ad	0	0	4	4
Pibeand	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Knarand	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	1	9	24
Krikand	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Gråand	0	0	23	0	5	0	0	0	0	4	0	1	15	48
Spidsand	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Skeand	0	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	5	10
Atlingand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Taffeland	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Troldand	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	9
Ederfugl	4	35	0	10	140	0	0	0	0	175	0	1	0	365
Toppet skallesluger*	0	0	22ad	0	0	0	0	0	0	4ad	0	4ad	0	0
Rørhøg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Rørhøne	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4
Blishøne	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	40
Strandskade	0	0	31	2	5	0	0	0	1	17	0	2	2	60
Klyde	0	0	1	0	0	0	0	0	0	15	0	0	56	72
Stor præstekrave	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Vibe	0	0	8	0	0	0	0	0	0	2	0	0	7	17
Rødben	0	0	7	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	9
Hættemåge	0	0	0	0	100	0	0	0	0	225	0	0	1300	1625
Stormmåge	50	10	16	0	15	0	0	0	0	265	0	13	5	374
Sildemåge	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	4
Sølvmåge	0	0	0	175	250	0	0	0	0	800	0	55	0	1280
Svartbag	0	2	0	1	5	0	0	0	0	12	0	1	0	21
Fjordterne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
Havterne	0	0	5	0	0	0	0	0	0	22	0	0	0	27
Sanglærke	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Krage	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Engpiber	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Hvid vipstjert	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Gul vipstjert	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Sivsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	6
Kærsanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Nattergal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Rørspurv	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	10	11
Total	55	48	184	207	552	0	0	1	1	1575	0	90	1655	4368

Tabel 6: Bestandsudvikling 1978-2008 på de "gamle" lokaliteter dækket hele perioden, d.v.s. eksklusiv Selsø Sø samt strandenge og andre lokaliteter dækket i 2007-2008.

År/Art	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
L.Lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T.Lappedykker	0	0	0	1	4	13	7	2	4	4	2	9
G.Lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	1
Skarv	-	-	-	-	-	-	-	-	1	15	37	34
Fiskehejre	120	-	-	-	-	-	-	-	140	120	60	260
Knopsvane	300	207	228	425	292	431	631	479	586	416	643	614
Grågås	8	11	12	6	4	7	9	11	13	19	20	12
Gravand	9	10	10	4	6	14	9	5	7	5	6	5
Pibeand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Knarand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Krikand	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5	3
Gråand	8	15	13	9	22	26	40	42	27	38	49	50
Spidsand	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	3
Atlingand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Skeand	0	0	0	0	1	0	0	1	4	8	11	31
Taffeland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Troldand	0	0	0	3	4	18	10	12	13	10	12	18
Ederfugl	0	0	0	0	0	1	1	3	1	2	5	15
Toppet skallesluger												
Rørhøg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G.Rørhøne	0	0	1	1	0	1	5	2	1	4	1	5
Blishøne	0	0	2	2	8	28	40	14	19	22	28	43
Strandskade	91	74	104	103	120	116	147	167	130	108	125	147
Klyde	29	82	83	84	122	92	135	126	96	102	130	102
S.Præstekrave	8	19	21	23	24	17	16	17	15	9	8	17
Vibe	24	15	39	20	47	34	118	62	53	48	86	59
Alm. Ryle	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
D.Bekkasin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Rødben	22	29	32	35	36	29	70	70	63	51	73	68
Hættemåge	7716	7181	7186	8748	10517	14767	13982	14957	16544	15203	13866	7767
Stormmåge	1135	1128	1247	1717	1387	1317	1491	1787	1703	1600	1811	1630
Sildemåge	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sølvmåge	515	602	638	894	894	751	760	909	791	847	925	835
Svartbag	0	0	1	3	3	6	7	4	5	7	7	6
Splitterne	3	3	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Fjordterne	189	285	266	363	371	331	324	401	423	436	496	433
Havterne	114	145	168	157	180	177	215	193	293	232	208	238
Dværgterne	25	6	6	18	9	15	17	20	20	28	25	24
Mosehornugle	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ialt	10316	9812	10058	12617	14052	18191	18034	19284	20956	19341	18645	12433

Table 6, continued...: Bestandsudvikling 1978-2008 på de "gamle" lokaliteter dækket hele perioden, d.v.s. eksklusiv Selsø Sø samt strandenge og andre lokaliteter dækket i 2007-2008.

År/Art	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
L.Lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	2	5	5	3	3
T.Lappedykker	8	4	8	9	10	10	4	14	9	11	6	10
G.Lappedykker	0	0	0	0	2	12	2	5	13	10	7	5
Skarv	135	381	645	450	515	750	950	800	770	840	841	930
Fiskehejre	297	184	148	150	125	130	90	85	70	70	59	44
Knopsvane	501	660	856	893	524	557	139	398	554	503	478	454
Grågås	11	20	21	18	34	28	47	23	51	44	45	71
Gravand	7	9	5	4	2	4	4	18	6	7	2	3
Pibeand	1	0	0	0	0	0	4	4	6	4	4	4
Knarand	1	0	0	1	1	9	1	1	1	1	4	2
Krikand	4	1	0	0	0	0	4	2	1	0	5	3
Gråand	54	54	58	39	51	77	67	56	60	64	101	88
Spidsand	1	1	3	0	2	7	5	1	2	1	3	4
Atlingand	3	1	0	0	0	0	0	1	1	1	2	3
Skeand	8	24	7	5	17	16	14	9	9	7	12	9
Taffeland	0	0	0	0	0	1	1	3	1	1	0	2
Troldand	16	13	20	7	17	24	33	31	31	28	21	34
Ederfugl	2	15	27	6	28	28	27	68	97	100	107	175
Toppet skallesluger												
Rørhøg	1	1	2	1	0	1	0	0	1	1	0	0
G.Rørhøne	5	3	3	0	0	6	3	2	3	3	3	4
Blishøne	35	46	34	42	28	41	40	29	29	29	25	37
Strandskade	152	136	129	146	141	191	142	148	130	118	128	107
Klyde	104	137	104	87	116	104	93	101	78	54	70	82
S.Præstekrave	16	18	14	19	19	17	16	14	15	13	19	7
Vibe	49	55	32	38	28	44	26	10	10	4	21	14
Alm. Ryle	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
D.Bekkasin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rødben	40	32	32	11	28	32	23	20	18	11	21	19
Hættemåge	6906	5991	5885	6589	7762	6945	7042	6857	6116	4706	4871	4877
Stormmåge	1359	1172	1759	1731	2164	2050	2277	2384	2378	2221	1722	1633
Sildemåge	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	4
Sølvmåge	786	874	952	1173	1184	1227	1175	1428	1285	1277	1059	1356
Svartbag	10	15	13	10	14	22	23	28	32	28	38	29
Splitterne	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fjordterne	354	382	344	378	363	324	212	250	247	185	140	125
Havterne	213	178	226	218	301	306	259	321	313	243	197	119
Dværgterne	20	24	23	23	11	15	13	10	8	11	2	0
Mosehornugle	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ialt	11099	10433	11351	12048	13487	12979	12736	13123	12351	10603	10020	10257

Table 6, continued...: Bestandudvikling 1978-2008 på de "gamle" lokaliteter dækket hele perioden, d.v.s. eksklusiv Selsø Sø samt strandenge og andre lokaliteter dækket i 2007-2008.

År/Art	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
L.Lappedykker	2	4	3	5	3	0	2
T.Lappedykker	12	28	7	16	21	12	8
G.Lappedykker	9	10	8	12	10	12	15
Skarv	802	757	0	0	2	0	0
Fiskehejre	53	49	0	0	0	0	0
Knopsvane	391	377	355	503	326	210	269
Grågås	51	43	36	75	71	27	34
Gravand	1	3	3	9	12ad	?	99ad
Pibeand	2	1	1	4	1	2	3
Knarand	2	4	6	3	7	12	15
Krikand	3	0	0	0	2	1	3
Gråand	61	55	66	73	41	63	52
Spidsand	1	0	0	0	1	0	1
Atlingand	0	2	4	0	3	0	0
Skeand	7	15	8	10	13	1	5
Taffeland	0	0	0	-	0	4	7
Troldand	40	32	23	30	13	40	29
Ederfugl	148	245	344	389	273	530	525
Toppet skallesluger	?	60ad	67ad	80ad	52ad	?	74ad
Rørhøg	0	0	0	0	0	1	0
G.Rørhøne	3	3	2	5	4	3	7
Blishøne	23	62	29	40	38	41	21
Strandskade	96	100	92	99	112	98	95
Klyde	104	63	64	72	58	32	40
S.Præstekrave	9	7	8	8	5	7	4
Vibe	15	14	14	17	10	16	13
Alm. Ryle	0	0	0	0	1	0	0
D.Bekkasin	0	0	0	0	0	0	0
Rødben	12	10	12	13	14	10	14
Hættemåge	3569	1247	1175	641	641	597	595
Stormmåge	2356	1977	2033	1811	1419	1466	1116
Sildemåge	3	4	5	7	6	7	5
Sølvmåge	1731	1832	1948	2047	1623	1845	2154
Svartbag	35	40	42	45	35	38	42
Splitterne	0	0	0	0	0	0	0
Fjordterne	132	120	96	89	82	105	50
Havterne	227	180	155	136	90	126	88
Dværgterne	0	0	0	0	0	0	0
Mosehornugle	0	0	0	0	1	0	0
Ialt	9900	7284	6539	6159	4925	5306	5216

4 Sammenfatning

Projektets vigtigste afrapportering forefindes som feltskemaer i bilag. I det følgende skal blot fremhæves enkelte mere overordnede tendenser.

4.1 Ynglefugle 2008 – med tilbageblik

Fuglebeskyttelsesområde nr. 105 Roskilde Fjord er udpeget for ynglende Anneks 1-arter (klyde, fjordterne, havterne og dværgterne). Dværgterne har ikke ynglet med sikkerhed i fjorden siden 2000, og de øvrige ternearter er i markant tilbagegang.

Med hensyn til klyde skal bemærkes, at der i forbindelse med et naturgenopretningsprojekt i 1996-1997 ved Selsø Sø, der også ligger i Fuglebeskyttelsesområdet, opstod en stor og relativt stabil klydekoloni, der i 2008 talte 56 ynglepar. Trods en vis tilbagegang i forhold til året før, vurderes bestanden i hele Fuglebeskyttelsesområdet i 1978-2008 at være stabil eller i fremgang, trods tilbagegang i selve fjorden.

I 2008 var bestandene af "udpegningsarterne": klyde: 96 par, heraf 56 par ved Selsø Sø (Roskilde:24 par, Lejre 0 par og Frederikssund 72 par), Fjordterne: 54 par (Roskilde 35 par, Lejre 15 par og Frederikssund 4 par), havterne: 88 par (Roskilde 61 par, Lejre 0 par og Frederikssund 27 par). Desuden skal fremhæves ynglende havørn, med 1 par på Bog-næs i Lejre Kommune.

I 2008 sås markante nedgange for især fjordterne og havterne. For fjordterne skyldes tilbagegangen primært, at en koloni på Øksneholm, der i 2007 rummede 32 ynglepar, uvist af hvilke årsager, helt forsvandt i 2008. Det er muligt, at hele kolonien blev bortskyllet. Sandsynligheden for, at fjordternen vender tilbage som ynglefugl på holmen skønnes dog at være stor.

For havterne skyldes tilbagegangen især nedgange i bestandene på Lilleø fra 85 par i 2007 til 60 par i 2008 samt mindre nedgange på en række andre lokaliteter.

Desuden sås enkelte Anneks 1 arter, der ikke indgår i udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområdet ved sommerens tællinger: rørhøg, almindelig ryle og sortterne, hvoraf kun den førstnævnte ynglede med sikkerhed, nemlig ved Selsø Sø i Frederikssund Kommune.

Ses på den langsigtede udvikling (Tabel 6) nåede ynglefuglebestandene i fjorden efter en tiårig periode med fremgang for mange arter, især måger og terner, et foreløbigt maksimum på over 20.000 par i 1986. Derefter fulgte en tilbagegang for en række arter, hvilket bl.a. kunne tilskrives forekomsten af rotter på en del af holmene.

I første halvdel af 1990'erne så tilbagegangen ud til at være standset for de fleste arter, bl.a. på grund af flere års intensiv rottebekæmpelse udført i forbindelse med ynglefugletællingerne. Denne stabilisering blev vendt til en ny langsigtet tilbagegang i det samlede antal ynglende fugle, idet antallet af ynglende fugle i 2008, med 5216 par mod 5306 året før, var det laveste siden tællingernes start i 1978.

En stor del af nedgangen i det samlede antal ynglende vandfugle skyldes meget markante langsigtede tilbagegange i ynglebestandene af stormmåge og hættemåge.

Vigtigste undtagelse fra det generelle indtryk af bestandstilbagegange er ederfugl, der har vist en markant fremgang de seneste årtier og i 2008 ynglede med 525 par på fjordens øer og holme.

Med hensyn til de "nye" strandenge og søer, der blev optalt i 2007-2008 rummer disse, bortset fra Selsø Sø, ikke de store sjældenheder og huser heller ingen "udpegningsarter". Områderne fremstår imidlertid med stor landskabelig og oplevelsesmæssig værdi og rummer pæne bestande af mange karakterarter for enge og strandeng, der ellers er i tilbagegang herhjemme, såsom vibe, rødben, engpiber og gul vipstjert.

Heller ikke søerne i Fuglebeskyttelsesområdets sydlige ende rummer egentlige sjældenheder blandt de ynglende fugle. Store Kattinge Sø rummer en stor bestand af toppet lap-pedykker (30 par i 2008). Desuden yngler dobbeltbekkasin, sivsanger og nattergal ved søerne, og i både Store Kattinge Sø og Svogerslev Sø sås i 2008 fouragerende sortterner, men disse ynglede næppe i områderne.

4.2 Plejebenhov

På feltskemaerne, der er vedlagt denne rapport som bilag, er for de enkelte lokaliteter foretaget en umiddelbar vurdering af naturforholdene og plejebenhovet på de enkelte lokaliteter. Afhængigt af lokaliteternes størrelse og problemernes omfang er beskrivelserne mere eller mindre detaljerede. For større lokaliteter som Eskilsø, Selsø Sø og strandengene omkring fjorden er der typisk tale om etablering eller forbedring af græsningsforhold, bekæmpelse af prædatorer og/eller rydning af vedplanter og høj urtevegetation.

Med hensyn til øer, holme og strandenge generelt bør ynglefugletællingerne ledsages af en løbende overvågning af forekomsten af rotter, mink og ræve og en bekæmpelse i givet fald iværksættes. Alene på øen Kølholm blev en hættemågekoloni på 250 ynglepar efter alt at dømmes ødelagt i 2007 af rotter, og netop hættemågen har været i særlig voldsom tilbagegang i fjorden siden slutningen af 1970'erne og frem til i dag. Trods bekæmpelse kunne der også i 2008 konstateres rotter på Kølholm.

Massive forekomster af rotter blev desuden konstateret på Langholm i Lejre Vig, og også på lokaliteterne Yderste Holm, Tobaksholm og Hyldeholm S var der problemer med rotter.

5 Referencer

Andersen-Harild, P. & E. Hansen 1982-2002: Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger. Roskilde Fjord. Årarrapporter fra Orniscult og hovedstadsrådet.

Jacobsen, E.M. 1990-2005: Ynglefugle ved Selsø Sø. – Naturovervågningsrapporter fra Orniscult A/S og Hedeselskabet Miljø og Energi til Frederiksborg Amt.

Søgaard, B., F. Skov, R. Ejrnæs, K. Nielsen, S. Pihl, P. Clausen, K. Laursen, T. Bregnballe, J. Madsen, A. Baattrup-Pedersen, M. Søndergaard, T. L. Lauridsen, J. Fredshavn, E. Aude, B. Nygaard (2003): Kriterier for gunstig Bevaringsstatus for Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet.

www.roskilde-fjord.dk Roskilde Fjord Portalen.